

# Eugeniusz Sakowicz

---

„Polskie misjonarki i misjonarze w Afryce”, Jarosław Róžański,  
Warszawa 2012 : [recenzja]

---

Nurt SVD 48/2 (136), 286-289

---

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej [bazhum.muzhp.pl](http://bazhum.muzhp.pl), gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

## Recenzja

Jarosław Różański OMI, *Polskie misjonarki i misjonarze w Afryce*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Warszawa 2012, 391 s. ISBN 9788370727581.

*Eugeniusz Sakowicz*

eugeniusz.sakowicz@wp.pl

Ks. prof. dr hab. Jarosław Różański OMI jest teologiem, misjologiem, polonistą, profesorem Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. W 1998 roku uzyskał stopień naukowy doktora nauk teologicznych w zakresie misjologii, nadany przez Radę Wydziału Teologicznego Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie (tytuł dysertacji doktorskiej: *Dojrzewanie północnokameruńskiej prowincji kościelnej Garua w latach 1946-1996*, napisanej pod kierunkiem ks. dr. hab. Antoniego Kurka OMI). W 2004 roku J. Różański uzyskał stopień naukowy doktora habilitowanego nauk teologicznych w zakresie misjologii, nadany przez Radę Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie (tytuł rozprawy habilitacyjnej: *Inkulturacyjność Kościoła wśród ludów Środkowego Sudanu*, Poznań 2004). Wcześniej, w latach 1987-1991 był redaktorem „Misyjnych Dróg” w Poznaniu, a w latach 1993-2009 – zastępcą redaktora naczelnego tego periodyku.

W pracach naukowo-badawczych Różańskiego wyróżniają się następujące nurty: 1. Współczesne wyzwania ewangelizacji Afryki Subsaharyjskiej; 2. Historia polskich misji w Afryce Subsaharyjskiej i na Madagaskarze; 3. Misje w innych częściach świata; 4. Rodzime religie i tradycje afrykańskie.

Zwróćmy uwagę na nurt badań naukowych, jakim jest historia polskich misji w Afryce Subsaharyjskiej i na Madagaskarze. Kontynent afrykański utożsamiany jest najczęściej z ogromną przestrzenią misyjną, na której powstają i formowane są rodzime kościoły jednego powszechnego Kościoła. Autor przebadał i syntetycznie zaprezentował obecność polskich misjonarzy w Afryce i ich działalność. O ile w latach 70. XX wieku – zaznacza w swoich publikacjach J. Różański – w Afryce Subsaharyjskiej pracowało ponad 250 misjonarzy i misjonek, o tyle

na początku XXI wieku było ich tam już ponad 800. Fakt wzrostu liczby misjonarzy polskich w Afryce związany był z przemianami politycznymi w Polsce, które w 1989 roku doprowadziły do zmiany ustroju. Autor „zauważa” zakony i zgromadzenia zakonne, prowadzące działalność misyjną w Afryce jeszcze w okresie przed drugą, a nawet pierwszą wojną światową. Analizuje współczesną obecność misyjną Polaków, reprezentujących zakony i zgromadzenia zakonne męskie i żeńskie oraz księży diecezjalnych (skupionych w organizacji kapłańskiej *Fidei donum*) oraz misjonarzy świeckich. Zaprezentowane w książkach oraz artykułach naukowych Różańskiego dzieje polskich misji w Afryce Subsaharyjskiej stanowią niezmiernie cenny wkład w badanie oraz opisanie genezy, historii i rozwoju misji chrześcijaństwa w tej części Afryki.

Nurt ten wyznaczają pozycje książkowe: monografia pt. *Polskie misjonarki i misjonarze w Afryce*, Warszawa 2012 (na której niżej się skoncentrujemy); *Misjonarze oblaci Maryi Niepokalanej na Madagaskarze (1980-2010)*, Warszawa 2012, oraz dzieło współredaktorskie: G. Krzyżostaniak, J. Różański (red.), *W kręgu pracy polskich oblatów na Madagaskarze*, Warszawa 2012.

Historię polskich misji omawia J. Różański w licznych artykułach naukowych, w tym ogłoszonych w języku angielskim. Są to m.in. następujące opracowania: *Polish Missionaries in West Africa* [w:] Z. Łazowski (red.), *Poland's Relations with West Africa*, Warsaw 2004, s. 96-101; *Cameroon – Africa's Largest Polish Roman Catholic Mission Center*, [w:] Z. Łazowski (red.), *Poland's Relations with West Africa*, Warsaw 2004, s. 200-210; *Polish Missionaries and Development Aid in Africa*, [w:] K. Trzeciński (red.), *The State and Development in Africa and Other Regions: Past and Present. Studies and Essays in Honour of Professor Jan J. Milewski*, Warsaw 2007, s. 135-147; *Communist Authorities and Missionary Activities in Poland, 1945-1990*, „Social Sciences and Missions”, t. 22, nr 2, 2009, s. 292-310.

Dzieje polskich misji w Afryce przedstawiają też inne teksty Różańskiego. Autor nie tylko omawia dzieje misji w Kamerunie, którego jest wybitnym znawcą, ale też w Afryce Zachodniej czy Południowej w ogóle. W tej grupie publikacji trzeba zauważyć opracowania: *Udział polskich misjonarzy w ewangelizacji południowej Afryki*, [w:] A. Kupiszewski, *South Africa – Poland. Republika Południowej Afryki – Polska. Materiały z konferencji poświęconej 10-leciu niepodległości RPA*, Uniwersytet Jagielloński, Kraków 2004, s. 107-114; *Polscy misjonarze w krajach Afryki Zachodniej*, [w:] Z. Łazowski (red.), *Państwa Afryki Zachodniej. Fakty. Problemy stabilizacji i rozwoju*. *Polskie Kontakty*, t. 1, Warszawa

2006, s. 282-287; *Praca polskich misjonarzy i misjonek w Kamerunie*, [w:] Z. Łazowski (red.), *Państwa Afryki Zachodniej. Fakty, problemy stabilizacji i rozwoju, polskie kontakty*, t. 2, Warszawa 2008, s. 560-570.

W kontekście powyższych danych spójrzmy na rekomendowaną monografię pt. *Polskie misjonarki i misjonarze w Afryce* (Warszawa 2012). Książka ta ukazała się nakładem Wydawnictwa Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Liczy 391 stron. Strukturę pracy wyznaczają następujące części: spis treści w języku polskim i angielskim, wykaz skrótów, wstęp, siedem rozdziałów, zakończenie, bibliografia, część zatytułowana „Zgromadzenia”, w której Autor zaprezentował, na sposób leksykograficzny, zgromadzenia zakonne oraz zakony męskie i żeńskie, prowadzące działalność ewangelizacyjną w Afryce, streszczenie w języku angielskim (*Polish Missionaries in Africa – Summary*), indeks nazwisk.

W rozdziale I – *Główne etapy ewangelizacji Afryki*, Autor przedstawił następujące tematy, oznaczone punktami: 1. Starożytne misje afrykańskie; 2. Misje w późnym średniowieczu i w pierwszych okresach nowożytności; 3. Katolickie misje w ostatnim okresie epoki nowożytnej (1779-1914); 4. Kościół w Afryce w okresie 1914-1960; 5. Współczesne główne wyzwania ewangelizacyjne.

Przedmiot analizy podjętej w rozdziale II sygnalizuje tytuł tej części pracy – *Dynamika wyjazdów polskich misjonarzy do Afryki*. J. Różański omówił w rozdziale tym tematy: 1. Polscy misjonarze i misjonarki w Afryce przed rokiem 1914; 2. Wyjazdy polskich misjonarzy i misjonek w latach 1914-1939; 3. Ograniczone zaangażowanie w działalność misyjną w latach 1939-1964; 4. Wyjazdy polskich misjonarzy i misjonek w latach 1965-1979; 5. Wyjazdy polskich misjonarzy i misjonek w latach 1980-1989; 6. Wyjazdy polskich misjonarzy i misjonek w latach 1990-2008.

Rozdziały III-V omawiają obecność polskich misjonarzy i misjonek w różnych państwach Afryki. Tytuły tych rozdziałów mają charakter geograficzno-kulturowy; rozdział III – *Afryka Północna i Zachodnia*; rozdział IV – *Afryka Środkowa i Wschodnia*; rozdział V – *Afryka Południowa i wyspy Oceanu Indyjskiego*. W rozdziałach tych rozbudowane zostały punkty prezentujące państwa, w których ewangelizacja prowadzona przez Polaków jest szczególnie dynamiczna.

Rozdział VI nosi tytuł: *Praca na rzecz promocji ludzkiej*. W kolejnych paragrafach ukazane zostały tematy: 1. Kształcenie szkolne i zawodowe; 2. Troska o służbę zdrowia; 3. Działalność charytatywna; 4. Praca na rzecz miejscowej kultury i języka; 5. Troska o prawo człowieka i walka z niesprawiedliwością.

Rozdział VII pt. *Cechy charakterystyczne pracy polskich misjonarzy i misjonek* podzielony został na dwa rozbudowane punkty: 1. Cechy charakterystyczne pracy polskich misjonarzy i misjonek; 2. Współczesne cechy charakterystyczne pracy polskich misjonarzy.

Autor ukazał zaangażowanie partykularnego Kościoła polskiego w prowadzeniu misji powszechnej – w Afryce. Wyrażało się ono i dziś nadal wyraża na drodze posłania (posyłania) personelu misyjnego na ten kontynent. Różański zaprezentował w swoim dziele nie tylko pracę ściśle ewangelizacyjną polskich misjonarzy i misjonek (głoszenie Ewangelii, nauczanie prawd wiary i zasad moralności chrześcijańskiej), ale także zaangażowanie na rzecz tzw. promocji ludzkiej.

W książce zamieszczona została bardzo przejrzyste „mapa” obecności polskich misjonarzy w poszczególnych krajach. Niezmiernie ważnym osiągnięciem dzieła jest omówienie metod pracy misyjnej polskiego personelu. W kontekście tych metod Autor zwrócił uwagę na przygotowanie misjonarzy i misjonek do pracy ewangelizacyjnej oraz promocji ludzkiej czy realizacji tzw. opcji preferencyjnej na rzecz ubogich, potrzebujących, chorych.

Przygotowanie niniejszej pracy wymagało wręcz benedyktyńskiej cierpliwości w zdobywaniu „rozproszonych” źródeł, cierpliwej i bardzo rozbudowanej kwerendy archiwalnej i bibliotecznej, przestudiowania licznych publikacji, w tym trudno dostępnych. Autor podkreśla fakt, iż polskie misjonarki i misjonarze pracujący w Afryce należały i należeli do 86 zgromadzeń zakonnych i zakonów, a kapłani reprezentowali 22 diecezje. Wśród misjonarzy była też nieliczna grupa osób świeckich.

Książka J. Różańskiego stanowi novum w polskiej literaturze przedmiotu i w ogóle historii misji. Jest dziełem na wskroś oryginalnym, mającym charakter studium z zakresu misjologii i historii misji. Jest pozycją o dużym walorze poznawczym. Książka reprezentuje faktografię, ale też przeprowadza cenną analizę obecności polskich ewangelizatorów w Afryce. Z publikacją tą powinien zapoznać się każdy zainteresowany dziejami polskich misji w Afryce, jak również historią obecności Polaków i Polonii na tym kontynencie.